

Εἶναι περισσότερο ἀπὸ τρεῖς δεκαετίες που διάβασα τη, θεωρούμενη ως, πιο σημαντικὴ δουλειὰ του Δημήτρη Χατζή.

**Αν μου άρεσε; Ασφαλώς! Ποιος μπορεί να απαντήσει αρνητικά;
Αν το ένοιωσα; Ναι. Δηλαδή, έτσι νόμιζα.**

Μέχρι που το ξαναδιάβασα πριν λίγες μέρες. Και τότε συνειδητοποίησα πως, όπως υπάρχουν βιβλία που όταν τα διαβάσεις σε νεαρή ηλικία μπορούν να σου αλλάξουν τη ζωή, έτσι υπάρχουν άλλα βιβλία, που για να τα νιώσεις πρέπει να φτάσεις σε κάποια, άλλη ώριμη ηλικία.

Το θέμα δεν είναι αποκλειστικά ηλικιακό, είναι ταυτόχρονα εμπειρικό. Το τι είδους εμπειρίες συλλέγεις δηλαδή, με ποιο τρόπο και πως επηρεάζουν τη ζωή σου.

Τέλος είναι και ο τρόπος που αφομοιώνεις, ή αντιστέκεσαι σε όποιες αλλαγές συμβαίνουν δίπλα σου, αλλαγές που εκ των πραγμάτων, δεν μπορείς να τις ορίζεις.

Ήρθε λοιπόν η δεύτερη ανάγνωση και μαζί της, ήρθε ένα είδος πιο έντονης συνειδητοποίησης για μια σειρά από θέματα που υπάρχουν, που τα βλέπεις, τα νιώθεις, μα συχνά δεν θέλεις, είναι οδυνηρό, να ασχοληθείς μαζί τους.

Είναι αυτή, η περίφημη εικόνα ενός κόσμου που φθίνει, που δύνει, απότοκο των αλλαγών σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο.

Ταυτόχρονα είναι και η ανατολή ενός άλλου κόσμου που έρχεται, που δεν εκτιμάς, που δεν εννοείς, που δεν επιθυμείς.

Ο Δ.Χ. αποδεικνύεται μέγας μάστορας, στην περιγραφή αυτής της φθοράς, αυτής της αδυναμίας προσαρμογής, αυτής της ήττας, της παράδοσης.

Όπως το καταγράφει στο σπαραξικάρδιο «Ο Σιούλας ο Ταμπάκος»:

«Κατέβασε τα μάτια του, κατέβασε και το κεφάλι του. Ένας γύφτος τον είχε πει φουκαρά.»

Όπως στο ομολογεί στο «Ο τάφος»: *«είτανε ξένος, πεντάξενος, κρύος και απάνθρωπος κόσμος».*

Όπως το μεταφέρει στο «Σαμπεθαί Καμπιλής»: *«Μαθαίνετε να τυρριανέστε... Αυτό είναι το πρώτο. Πως άλλοιώς θα το κρατήσετε το μαγαζί;»*

Όπως το περνάει στο τόσο Ελληνόπλοκο «Η διαθήκη του καθηγητή»: *«Είναι βέβαιο πως στο τέλος καταντάει ο καθένας τη ζωή του να την έχει φτιάξει όπως του ταιριάζει, όπως του αξίζει.»*

Διεισδητικός, παρατηρητικός: *«φτωχαδάκι μελανουράκι της αθηναϊκής συνοικίας που στεκόταν μια χαρά στο ρόλο της κυρίας»* μετατρέπεται συχνά σε αυτό που περιγράφει τον ήρωά του Λιαράτο Σε έναν «προφήτη της παρακμής».

Μόνο που σε απόλυτη αντίθεση με αυτόν το ήρωα, ο δημιουργός του, είναι αληθινός, μελαγχολικός, βαθυστόχαστος και τελικά καθαρός.

Το τέλος της μικρής μας πόλης, ολοκληρώθηκε το '53, όταν ο Δ.Χ. ήταν 40 ετών, έχοντας περπατήσει στα γνωστά μονοπάτια των αριστερών, με συλλήψεις, βασανιστήρια, εξορίες. Μετρούσε, τότε, σχεδόν τέσσερα χρόνια προσφυγιάς. Ένα χρόνο πριν αναγκαστεί να φύγει από τον τόπο, είχε εκτελεστεί ο αδελφός του με απόφαση έκτακτου στρατοδικείου. Θα ζήσει έτσι, άπατρις και περιπλανώμενος ένα τέταρτο του αιώνα. Περισσότερο από το μισό

της ενήλικης ζωής του. Βίος ταλαιπωρος, πλην όμως πλήρης.

Η εργογραφία του ίσως θεωρηθεί μικρήσχετικά με το πλήθος των τίτλων που εξέδωσε. Τα Ελληνικά γράμματα όμως, θα ήταν φτωχότερα αν ο Δ.Χ. δεν είχε γράψει τα λίγα, έστω, βιβλία του. Ο καταλύτης μιας σημαντικής εργασίας διακεκριμένων Ελλήνων δημιουργών, ήταν η ισοπεδωτική αλληλουχία Μικρασία - 4η Αυγούστου - Κατοχή - Εμφύλιος.

Είναι μια βεβαιότητα, πως, αν δεν είχε συμβεί αυτή η ιστορική ακολουθία, δεν θα υπήρχε ούτε ο Χατζής, ο Μίσσιος, ο Χάκκας, ο Ρίτσος, ο Καμπανέλης, ο Τσίρκας, η Ζέη, ο Κατράκης και τόσοι άλλοι "ὧν οὐκ' ἔστιν ἀριθμὸς". Αλλά ούτε και ο Νίκος Γκατζογιάννης με την Ελένη του, μήτε το τραγούδι του νεκρού αδελφού του Μίκη και τόσες άλλες μαρτυρίες.

Είναι λοιπόν τα γεγονότα που πυροδότησαν την ανάγκη της έμπνευσης, της έκφρασης. Κι όσο πιο έντονα, πιο αιματηρά, πιο διχαστικά, πιο απάνθρωπα, τα γεγονότα, τόσο πιο βαθιές οι λέξεις, οι νότες, τα χρώματα, τα ίχνη των δημιουργών.

